

dil belgeliği

ders BELGELİĞİ dil kolu çalışmaları

sıra: 1

27 Aralık 2019

"Düşünme ile dil, görme ile dil arasında sıkı bir ilişki vardır. Yaratıcı bir görme, yaratıcı düşünme, dilde de yaratıcı olur."*

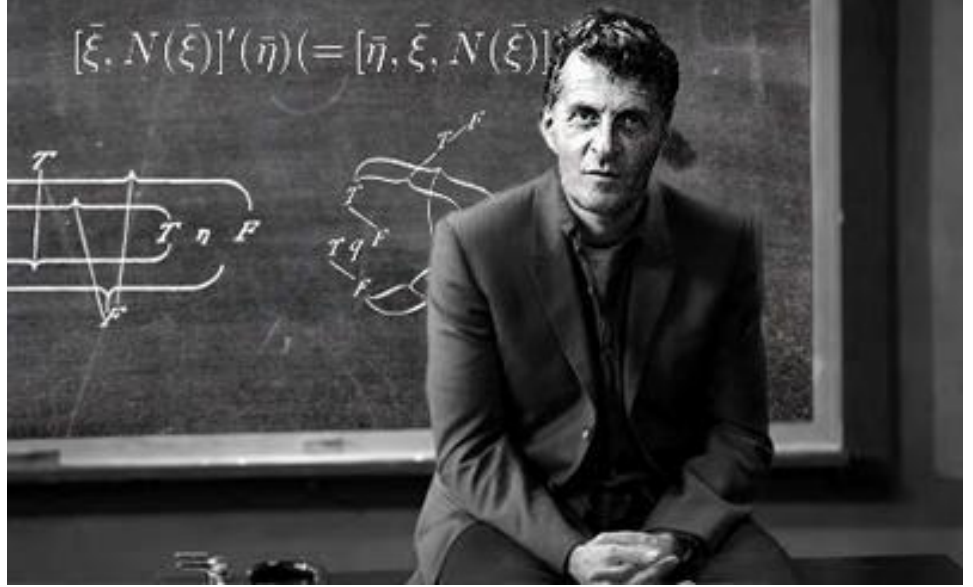
DİLİMİN SINIRLARI, DÜNYAMIN SINIRLARI

Wittgenstein'a göre
"Dilimin sınırları,
dünyamın sınırlarıdır."

Bütün felsefe problemlerini bir dil problemine indirgeyen düşüncesinin merkezinde, dilin kapsamını ve sınırlarını belirleme problemi vardır. Ona göre insanları başka varlıklardan ayıran ve insanın yaşamının özünü oluşturan doku dili kullanma, dili anlama becerisidir. Wittgenstein bu bağlamda iki temel sorunun gündeme geldiğini söyler. **Bunlardan ilki dilin dünya ile olan ilişkisinin ne olduğu sorunu, ikincisi dilin düşünce ile olan ilişkisinin neden meydana geldiği sorudur.** Wittgenstein bu çerçevede içinde birinci döneminin temel eseri olan *Tractatus Logico-Philosophicus*'ta dilin fonksiyonunu nasıl gerçekleştirdiğini ve dilin sınırlarını ortaya koyacak bir teori geliştirmeyi amaçlar. *Tractatus*'ta Wittgenstein **dilin dünyayı resmederek onu temsil ettiğini öne sürer.** Olgusal dilin önermeleri dış dünyayı, olguları resmeder. **Gerçeklik ile dil ya da düşünce arasında bir resmetme ilişkisi söz konusudur.** (1)

İKİ FARKLI DÖNEM

"Ludwig Wittgenstein'in dil, doğruluk ve anlam ile ilgili düşünceleri birinci dönem ve ikinci dönem olarak ele alınmaktadır. Wittgenstein, birinci döneminde, **dilin ve düşüncenin dünyayı resmettiğini** öne sürmüştür. Doğruluk ve anlam, resim teorisi bağlamında ortaya çıkmaktadır. İkinci döneminde bu düşüncesini terk ederek, pragmatik bir yaklaşım benimsemiş ve **dilin sosyal boyutuna** yönelmiştir." (2)

Ludwig Wittgenstein (1889-1951) Görsel: <https://dusunbil.com/>

RESİM KURAMI VE ANLAM

"Wittgenstein felsefesinin ilk döneminin daha çok "anlamın resim kuramı" adıyla özdeş olarak anıldığı bir gerçektir. Bunu, Wittgenstein'in "Olguların resim-lerini yapmaya çabalarız" tümcesinden çıkarmak mümkündür. Bu resimlerin, diğer deyişle tasarımların nesnelere uygun düşmesiyle "doğru", aykırı düşmesiyle de "yanlış" olduklarına karar verilir. Resim, nesne durumlarının olup olmasının olanaklarını ortaya koymak suretiyle gerçekliğin resmini çıkarır. Ancak Wittgenstein'a göre, resmin kendisinden doğru veya yanlış olduğu anlaşılabilir; zira a priori bir doğru resim yoktur. Resimlerin nesnelere uygunluğu, aynı zamanda dil ve düşünceye uygunluğunu da gösterir. Tasarımların kendisi dünyayı oluştururken, dilin de dünyayı biçimlendirdiği kanısını da unutmamak gerekir. Düşünce ve söylemin aynı şey olduğunu çok önceleri Platon dile getirmişti. O, düşünmeyi bir tür konuşma, yani içten ve sessiz konuşma olarak niteler. Cümle, dile getirilen bir resimdir ve böylelikle resim, cümlenin anlamı sayılır. Cümle bir nesnenin betimi olmakla, resmi yapılacak şey olmaktadır." (3)

**"Bir sözcüğün anlamı,
onun dildeki
kullanımıdır."**

"*Tractatus*'u yayınladıktan sonra uzun bir süre ara veren Wittgenstein'ın ölümünden sonra yayınlanan *Felsefi Soruşturmalar* kitabı *Tractatus* kadar, hatta ondan daha da çok ilgi görür. Wittgenstein bu kitabında yine anlam, kavramlar ve dilin yapısı ile ilgili sorulara cevap bulmaya çalışmaktadır. Wittgenstein *Tractatus*'tan memnun değildir, çünkü dilin dünyanın bir resmi, sadece olguların yahut nesnelere betimlemesi olarak tanımlanması durumunda gerçek hayatta kullanılan dilin önemli bir bölümünün dil dışı kabul edilmesi gerektiğini görmüştür. Gündelik yaşama gerçekliği, dilin önünde veya dışında, yani dilden bağımsız olarak duran bir alan değildir. ...Wittgenstein ikinci dönem felsefesinde kullanımsal bir anlam teorisi geliştirir. Dilin değişmez ve temel bir özü olduğu, bu özün dünyanın temsili ile belirlendiği ve dildeki sözcüklerin sadece adlandırma işleri gördüğü görüşünden uzaklaşır. Wittgenstein bu dönemde dilin öz yapısı üzerine açık, belirgin, soyut ilkeler getirmek yerine, dile doğal bir

insan fenomeni, çevremizde olup biten bir şey, karmaşık insan faaliyetlerinin oluşturduğu bir bütün olarak yaklaşır. Bu dil anlayışının en önemli özelliği onun dili özünde toplumsal bir fenomen, -ancak birden fazla insanın benimsediği kuralların varlığıyla işleyebilen bir fenomen- olarak görmesidir. Wittgenstein bu dönemde dili insan tarafından kullanılan bir alet olarak görür.” (4)

Wittgenstein Felsefi Soruşturmalar’da, Tractatus’ta göz ardı ettiği dilin olguları resmetme dışındaki kullanım formlarını araştırmaya başlar ve bunun sonucunu “Anlam, kullanımdır.” şeklinde dile getirir. Artık dünya, yalın bir olgular koleksiyonu olmanın ötesinde, birtakım toplumsal mutabakatlara ve kurumlara bağlı olan, konuşan ve eylemde bulunan kişilerin edimlerinin içinde yer aldığı bir yapıya sahiptir. Böyle bir dünya imajıyla dil arasında nesnel ve ideal bir dil ilişkisinden söz edilemez; konuşmak, sonsuz çeşitlilikte olan “hayat formları” temeline dayalı bir etkinliktir. Bu tür bir etkinlik ise Wittgenstein’in birinci döneminde olduğu gibi olgular dünyasını dilsel ifadelerle resmetmeye değil, farklı “dil oyunları” oynamaya benzetilebilir. “Dil oyunu” deyimini burada, dilin konuşulmasının, bir etkinliğin ya da bir yaşam biçiminin bir parçası olduğunu belirginleştirir. (5)

DİL OYUNLARI

“(…) ‘dil-oyunu’ terimi, dili konuşmanın, bir etkinliğin ya da bir yaşam biçiminin parçası olduğu olgusunu öne çıkartma anlamına gelir”(6)

“Dil, yalıtılmış bir öznenin “yalıtılmış” yaratıcı-ediminin sonucu değildir. Dil, kurumsaldır; ve bu da onu öğrenilen bir pratik olarak, toplumsal, eş deyişle de özeneler-arası alanın bir ürünü kılmaktadır. Birey, bu ürünü bir araç olarak kullanır ve bu aracın sağlayıcısı da toplum ya da bir başka deyişle öznelerarasılıktır. Bu araç ya da araçlar ile donanmak, bir geleneğe doğmak ya da bir geleneğe uyarlanmaktadır. Bu yaklaşım, aynı zamanda “gelenek”in sürdürülmesi ile “şimdi”deki eylemin ‘biricikliği’/‘özgünlüğü’ arasındaki gerilime ilişkin bir sorgulamaya da kapı açmaktadır. Wittgenstein’a göre, kurallar ve onların oluşturduğu oyunlar, etkin olarak içerisinde

Joseph Kosuth, "Bir ve Üç Sandalye" (1965) Görsel: <http://www.artfulliving.com.tr/>

bulunarak öğrenilen yaşam pratikleridir ve bir oyun içerisinde olmak, **öznelerarası** bir etkinlik içerisinde bulunmak demektir. Oyun, kurallı bir dizgedir. Dil, belirli kurallarla ‘tanımlanmış’ bir etkinlikler bütünlüğü olarak bir ‘oyun’dur. Dili anlamak, bir dil-oyunu içerisinde bulunmak, kuralların izlenme yolunu anlamaktır. Anlamak, bir tür uyarlanmadır.(7)

WITTGENSTEIN VE KOSUTH

“Joseph Kosuth, çalışmalarında sözcüklerin anlamlarını sorgulamış, nesnelere ve onların işaret ettiği şeyler arasındaki bağlantıları irdelemiştir.

...Sanatçı, 1989’da, Wittgenstein’in 100. doğum yılında, Vienna Secession’da ve Brüksel Güzel Sanatlar Sarayı’nda Söylenemeyenin Oyunu: Ludwig Wittgenstein ve 20. Yüzyılın Sanatı isimli bir çalışma gerçekleştirmiştir. Burada Wittgenstein’in yazıları, ipek baskı yöntemiyle sergi mekânının duvarlarına konulmuş ve bu yazıların önüne bazı sanatçıların çalışmaları yerleştirilmiştir. Burada metinler ve imge grupları arasındaki farklılıklar vurgulanmış, böylece bir nesnenin biçimbilimsel benzerliklerinin, onun anlamı olarak algılanmasının yanlış olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Çünkü burada yer alan sanatçıların çalışmalarının hepsi, birbiriyle ilgisizdir. Kosuth, bu gerçekçi resimlerle sanatın durumunu bir araya getirmiş, böylece eski sözcüklerle yeni anlamlar aktarmıştır.

...Ona göre **dil yoksa sanat da yoktur**. Sanatçının en bilinen çalışması Bir ve Üç Sandalye’dir. Bir sandalye, bir sandalyenin fotoğrafı ve sandalyenin anlamının yazılı olduğu bir panoyu beraber sergilemiş, böylece görsellik ve dil arasındaki bağlantıları sorgulamıştır.

Aynı şekilde ürettiği Bir ve Üç Masa, Bir ve Beş Saat’te de sözlük tanımlarını kullanmış, gerçek nesne, nesnenin imgesi ve nesnenin tanımı arasındaki ilişkileri ortaya koymaya çalışmıştır.”(8)

Kaynakça

- (1) KAYA KEHA, M. (2017). Wittgenstein ve Kuhn: Dil Oyunları ve Paradigma Kavramları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*
- (2) ARLI ÇİL, D. (2019), Wittgenstein’in Birinci Dönem Düşüncelerindeki Resim Kuramı ve Anlamla İlgili Sorunlar, *Kilikya Felsefe Dergisi*
- (3) ALTUNER, İ., (2010), Olguların Diliyle Konuşmak: Tractatus Üzerine Bir Deneme, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi, Sayı 17*
- (4) KAYA KEHA, M. (2017). Wittgenstein ve Kuhn: Dil Oyunları ve Paradigma Kavramları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*
- (5) ÖZSOY, S. (2015). Anlamın Resim Kuramından Dil Oyunlarına: Ludwig Wittgenstein, *Mavi Atlas, 4/2015: 145-154.*
- (6) Wittgenstein’dan aktaran: ANLI, Ö.F. (2013). Wittgenstein’da ‘Dil-Oyunu’ Kavramı Bağlamında ‘Özel-Dil Sorunu’nun Ve Yeni Bir Oyun Olanığı Olarak Metafor Kullanımının İncelenmesi, *Dört Öge-Yıl 2-Sayı 4*
- (7) ANLI, Ö.F. (2013). Wittgenstein’da ‘Dil-Oyunu’ Kavramı Bağlamında ‘Özel-Dil Sorunu’nun Ve Yeni Bir Oyun Olanığı Olarak Metafor Kullanımının İncelenmesi, *Dört Öge-Yıl 2-Sayı 4*
- (8) SONMEZ, B. artfulliving. "Wittgenstein ve Art&Language". Erişim: 27 Aralık 2019, <http://www.artfulliving.com.tr/project/4271/wittgenstein-ve-artlanguage>.

*Takiyettin Mengüşoğlu

ders
BELGELİĞİ

dB dil kolu

Hazırlayanlar:

Leyla Soyer Mengüç
Selin Yağmur Sönmez

KUN
DUZ

www.dersbelgeligi.com